

Tiltrængt reform på trapperne

*Af professor Lars Bo Langsted
Aalborg Universitet*

I overensstemmelse med Grundlovens § 38 har statsministeren ved Folketingets åbning fremlagt et lovprogram for den kommende folketingssamling.

På Justitsministeriets lovområde er den allervæsentligste fremsættelse anslået til at komme i begyndelsen af 2006 – det er den længe ventede og stærkt tiltrængte politi- og domstolsreform. En reform, der vil betyde færre og derfor betydeligt større politi- og retskredse, med alle de muligheder dette giver for bl.a. fleksibilitet, indførelse af ny teknologi og opbygning af kompetencer i en skala, der ikke er mulig under den nuværende kredsinddeling.

Det første forslag, der omtales i lovprogrammet under Justitsministerens område, er allerede blevet fremsat. Det er et forslag til ændringer af retsplejeloven, der skal gøre det muligt at behandle større sager om økonomisk kriminalitet hurtigere end tilfældet er i dag. Lovforslaget er baseret på den sidste delbetænkning, der blev afgivet af Udvalget for Økonomisk Kriminalitet og Datakriminalitet (det såkaldte Brydensholdt-udvalg) i 2004, før det blev opløst efter at have opfyldt sit kommissorium.

At der er et voldsomt behov for at få afkortet den tid, det tager at behandle store sager om økonomisk kriminalitet, er helt utvivlsomt. Af en skematisk oversigt i betænkningen over 16 tilfældigt udvalgte sager fra SØK, fremgår således samlede sagsbehandlingstider (fra sigtelse til endelig dom) på mellem 8 måneder og op til næsten 10 år. Begge sager har ganske vist undtagelsens karakter, men det er typisk, at en sag let kan vare omkring 4 år, før den er kørt helt igennem systemet. De store tidrøvende perioder er efterforskningen (tiden fra sigtelse til der fremsendes et anklageskrift til retten) og domsforhandlingen i byretten (fra domsforhandlingen starter til der afsiges dom). Det er da også normalt disse to perioder, man diskuterer, når man forholder sig til den lange "sagsbehandlingstid" for sådanne sager.

Overraskende er det imidlertid for de fleste, at sagerne også har lange "døde" perioder. Tidsrummet fra anklageskriftet er modtaget i byretten og til sagen rent faktisk starter (den såkaldte berammelsestid) er således ofte en langstrakt affære. Opgørelsen viser, at denne periode i de fleste sager havde en varighed på mellem et halvt og et helt år. Bliver sagen anket til landsretten – hvad mange af dem bliver – er berammelsestiden for landsretssagen knapt så lang, men ofte omkring 6 måneder. Både for byretternes og for landsretternes vedkommende er der som oftest tale om, at berammelsestiden er længere end den tid, der faktisk bruges på at afvikle sagerne, når de først er startet.

At disse sager trækker ud, har mange årsager. De er ofte meget komplicerede og dokumenttunge, de kan have udløbere til udlandet, de skal – på grund af deres kompleksitet – domsforhandles over mange dage, uger og måneder, og de indbringes ikke sjældent for landsretterne, fordi de ofte vedrører "ny" fortolkning eller anvendelse af strafferetlige eller civilretlige regler. At disse forklaringer findes, gør det imidlertid ikke mere tilfredsstillende for

de involverede parter, og det er derfor glædeligt, at Justitsministeriet har fulgt alle udvalgets konkrete forslag. Forslag, der næsten alle var fremsat af et enigt udvalg.

Man kan – som det gøres i bemærkningerne til lovforslaget - opdele de foreslåede ændringer i to grupper: de, der kræver lovændring for at blive gennemført, og de, der kan gennemføres rent administrativt. Man skal dog ikke være blind for, at de forslag, der kan gennemføres administrativt for nogles vedkommende også kunne gennemføres ved en lovændring, og dermed få en tungere forankring og dermed – alt andet lige – en mere sikker gennemslagskraft.

De foreslåede lovændringer er følgende:

- Anklager og forsvarer kan anmode retten om at få sagen berammet straks, når anklageskriftet bliver indleveret. Det betyder ikke, at sagen starter med det samme, men at retten straks bestemmer, hvornår sagen skal starte.
- I sager, der på forhånd skønnes at blive langvarige, bliver der hjemmel til at lade flere dommere medvirke under byrettens behandling, således at sagen kan fortsætte, selvom en dommer skulle blive meget syg, dø eller på anden måde blive forhindret i at beklæde retten.
- Man kan undlade oplæsning af lange sagkyndige erklæringer, revisionsrapporter og andre dokumenter, og i stedet lade dommerne og domsmændene selv læse papirerne. Dette forslag – hvor "underligt" det end måtte forekomme – vil i sig selv kunne spare 1 retsdag, i særlige sager måske 2, hvor anklageren fra morgen til aften læser op af de erklæringer, der skal anvendes som bevismidler i sagen. Grunden til denne oplæsning er, at retsmøder er offentlige, og at enhver skal kunne komme ind fra gaden, sætte sig i retslokalet og få del i hele det grundlag, dommen bliver afsagt på. Offentlighedskravet foreslås fremover sikret ved, at dokumenterne i stedet lægges frem til gennemsyn.
- Såfremt anklager og forsvarer er enige om det, kan retten tillade, at man læser et vidnes forklaring til politirapport op under domsforhandlingen i stedet for at kræve, at vidnet skal møde personligt i retten. Dette punkt er særdeles kontroversielt, og der var et lille mindretal i udvalget (2 personer), der ikke kunne anbefale dette forslag.

Det er således udgangspunktet, at politirapporter normalt ikke kan anvendes som beviser under retssager – i hvert fald ikke rapporter, der indeholder referater af vidneforklaringer. Vidnet skal i stedet selv møde i retten, så alle kan se det, høre dets forklaring og stille spørgsmål til det og dermed ved selvsyn konstatere, hvorledes vidnet reagerer. Det er et spørgsmål om vurdering af troværdighed. Det er vanskeligt at forstå, hvorfor det er nødvendigt at sætte alt dette over styr for de "perifere vidneudsagn", som ministeriet forestiller sig, man vil kunne nå til enighed om ikke bør høres. Men samtidig siges, at det, der må forventes at have undtagelsens karakter skal være hovedregelen, når parterne er enige om det. At udvalget samtidig foreslår videoafhøringer for de tilfælde, hvor det er meget upraktisk for vidnet at møde op i retten, nævnes slet ikke i denne forbindelse.

Hverken udvalget eller ministeriet ses endvidere at have gjort sig nogle tanker om, at man ved at anvende en politirapport som erstatning for en vidneforklaring ikke blot erstatter en levende persons forklaring med oplæsning af det skrevne ord, men også en forklaring, der afgives under strafansvar med en forklaring, hvor den afhørte straffrit har kunnet lyve. Der gælder således ingen generel pligt til at tale sandt til politiet, i modsætning til hvad der gør, når man afgiver vidneforklaring.

- Endelig foreslås mulighed for at indhente teleoplysninger også i sager om insiderhandel, kursmanipulation eller videregivelse af intern viden.

En væsentlig del af udvalgets forslag agter Justitsministeriet i samarbejde med Rigsadvokaten at gennemføre administrativt. Det drejer sig om bl.a. følgende:

- Hvis en person har været sigtet i to år uden at der er rejst tiltale eller sigtelsen er frafaldet, skal den del af anklagemyndigheden, der står for sagen, foretage en indberetning til sin overordnede anklagemyndighed (f.eks. vil SØK skulle indberette til rigsadvokaten). Ifølge udvalgets forslag skal indberetningen indeholde en redegørelse for, hvad der er sket i sagen, hvilke efterforskningskridt, der resterer og hvornår tiltale kan forventes rejst. Den sigtedes forsvarer skal orienteres om det, når der indgives en sådan indberetning. Dette sidste er ikke omtalt i lovforslagets bemærkninger.
- En øget fokus fra anklagemyndighedens side på beskæring af sagerne, bl.a. således at sager, der på forhånd må forventes at ville vare mere end 25-30 retsdage, forelægges for den overordnede anklagemyndighed, hvis denne er en statsadvokatur.

Der er herudover to hovedaspekter, der nævnes i bemærkningerne, idet de har været diskuteret i udvalget.

For det første havde et enigt udvalg peget på nødvendigheden af at teknologisere hele straffesagens forløb fra efterforskning til domsafsigelse. Erfaringer fra den engelske pendant til SØK – special fraud office (SFO) – havde således vist, at man ved fra starten at indscanne samtlige dokumenter i sagen og derefter anvende skærme i retten til at vise dokumenterne på, kunne opnå en besparelse af den del af tiden, hvor sagen bliver behandlet i retten. En besparelse på ca. 25 %. Udvalget anser det for sandsynligt, at man herhjemme kunne opnå en tilsvarende tidsbesparelse.

Ministeriet skriver i bemærkningerne, at denne anbefalede teknologisering forventes at indgå i den kommende politi- og retskredsreform, og at Domstolsstyrelsen allerede i den forbindelse har meldt ud, at man vil se positivt på udvalgets anbefalinger og planlægger et pilotprojekt i løbet 2007.

Man kunne som udenforstående iagttager blive bekymret for, om ikke denne helt centrale teknologisering, der i sig selv vil kunne nedbringe behandlingstiderne ganske væsentligt, risikerer at drukne i fordelingspolitik og ressourceallokering, når den henvises til den kommende kredsreform. På den anden side er det jo netop et oplagt sted at udnytte de kommende storkredsers behov og potentiale. Lad os håbe at netop dette aspekt ikke går tabt i de kommende år.

For det andet havde udvalget genoptaget en gammel diskussion, der var blevet afbrudt for ca. 20 år siden, nemlig om vi skulle have sagkyndige domsmænd i sager om økonomisk kriminalitet. Her havde udvalget delt sig i et mindretal (på 8), der klart anbefalede indførelse af sagkyndige domsmænd, og et flertal (på 11 personer), der hverken ville anbefale eller fraråde sådanne domsmænd, idet afvejningen af de hensyn, der taler henholdsvis for og imod sådanne domsmænd "overvejende er et retspolitisk spørgsmål".

Alt dette, samt mange af de relevante hensyn nævnes i ministerens lovforslag, der tillige henviser til, at domstolene ikke under høringen eller ellers har tilkendegivet et ønske om sådanne domsmænd. Ministeriet slutter derfor denne del med følgende bevingede bemærkninger: "På den anførte baggrund finder Justitsministeriet efter en samlet vurdering ikke, at der i den foreliggende sammenhæng er grundlag for at foreslå en sådan ordning."